

HELSINGFORS UNIVERSITET

”Ibland är det praktiskt. Ofta politiskt korrekt,
i vissa kretsar ett krav.”

En enkätundersökning om användningen av *hen*

Eeva Matara-aho
Magisteravhandling
Nordiska språk
Finska, finskugriska och nordiska institutionen
Helsingfors universitet
April 2021

Tiivistelmä – Sammandrag – Abstract

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Humanistinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department Suomalais-ugrilainen ja pohjoismainen osasto	
Tekijä – Författare – Author Eeva Matara-aho			
Työn nimi – Arbetets titel – Title ”Ibland är det praktiskt. Ofta politiskt korrekt, i vissa kretsar ett krav.” En enkätundersökning om användningen av <i>hen</i> .			
Oppiaine – Läroämne – Subject Pohjoismaiset kielet			
Työn laji – Arbetets art – Level Maisterintutkielma		Aika – Datum – Month and year 4/2021	Sivumäärä– Sidoantal – Number of pages 41+2
Tiivistelmä – Sammandrag – Abstract <p><i>Hen</i> on Ruotsin Akatemian vuonna 2015 sanakirjaansa lisäämä pronomini, joka aiheutti jo ennen virallistamistaan kiihvasta keskustelua. Kyseessä on sukupuolineutraali pronomini yksikön kolmannessa persoonassa ja lisäys jo olemassa olleiden kahden sukupuolisidonnaisen pronominin rinnalle.</p> <p>Tutkielma tarkastelee <i>hen</i>-pronominin käyttöä nykypäivänä. Keskeisimmät tutkimuskysymykset ovat: 1) kuinka yleinen <i>hen</i> on arkikielessä, 2) keneen <i>hen</i> viittaa ja 3) milloin <i>hen</i>-pronominia käytetään. Lisäksi tutkielmassa selvitetään miksi ihmiset käyttävät tai ovat käyttämättä <i>hen</i>-pronominia ja mitä ilmauksia käytetään <i>hen</i>-pronominin sijaan. <i>Hen</i> on ollut useamman tutkimuksen aiheena, mutta aiempi käyttöön liittyvä tutkimus on toteutettu samana vuonna, kun pronomini virallistettiin ja keskustelu sen ympärillä oli vielä voimakasta.</p> <p>Analysoitava materiaali on kerätty kyselylomakkeella, joka jaettiin ruotsinkielisessä Facebook-ryhmässä. Ryhmään voi liittyä kaikki muut paitsi miehet, mikä tarkoittaa sitä, ettei kyselyyn osallistunut yhtäkään miestä. Vastaajia tutkielmassa on 57, joista 56 ovat naisia ja yksi muunsukupuolinen. Vastausten analysointi on pääasiassa määrällistä ja saadut tulokset ovat nähtävissä taulukoissa ja kuvaajissa.</p> <p>Kyselylomake alkaa kolmella kaikille yhteisellä taustakysymyksellä, joiden jälkeen kysymykset riippuvat siitä, käyttääkö vastaaja <i>hen</i>-pronominia vai ei. Peräti 45 vastaajaa (79 %) ilmoitti käyttävänsä <i>hen</i>-pronominia ja 12 (21 %) puolestaan kielsi käyttävänsä sitä. Saatujen tulosten perusteella <i>hen</i> on yleisin 20–29-vuotiaiden keskuudessa.</p> <p><i>Hen</i>-pronominia käyttävien vastauksista käy ilmi, että kyseistä pronominia käytetään kaikissa annetuissa tilanteissa. Sukupuolineutraalin pronominin käyttö on yleisintä puhuttaessa henkilöstä, joka haluaa hänestä käytettävän <i>hen</i>-pronominia, kun sukupuoli halutaan salata tai se ei ole tiedossa. <i>Hen</i> on lähes yhtä yleinen sekä kirjoitetussa kuin puhutussakin kielessä, mutta keskustelukumppanin iällä on merkitystä. Tilanteissa, joissa keskustelukumppani on vastaajaa vanhempi, on <i>hen</i>-pronominin käyttämättömyys huomattavasti yleisempää kuin muissa tilanteissa. <i>Hen</i>-pronominin käyttöä perustellaan muun muassa sillä, että sen avulla voi kunnioittaa heitä, jotka eivät identifioi itseään mieheksi tai naiseksi, ja toisaalta sen helppoudella verrattuna esimerkiksi kaksoismuotoon ”han eller hon”.</p> <p>He, jotka eivät käytä <i>hen</i>-pronominia, korvaavat pronominin useimmin sanoilla <i>den</i> (se), <i>han</i> (hän, maskuliini), <i>hon</i> (hän, feminiini) tai <i>person</i> (henkilö). Päätös olla käyttämättä sukupuolineutraalia <i>hen</i>-pronominia perustuu usein siihen, että sanaa pidetään tarpeettomana tai siitä ei pidetä.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords pronominit, sukupuolineutraalius, ruotsin kieli, kieliaktivismi, <i>hen</i>			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited E-thesis			
Muuta tietoa – Övriga uppgifter – Additional information			

Innehåll

1	Inledning.....	1
1.1	<i>Syfte och forskningsfrågor.....</i>	2
1.2	<i>Disposition.....</i>	3
2	Bakgrund.....	4
2.1	<i>Pronomenet hen.....</i>	4
2.1.1	<i>Historia och nuläge .....</i>	6
2.1.2	<i>Alternativ till ”hen” .....</i>	7
2.2	<i>Språkaktivism .....</i>	8
2.3	<i>Tidigare forskning om ”hen” .....</i>	10
3	Material och metod.....	13
3.1	<i>Material.....</i>	13
3.2	<i>Metod.....</i>	15
3.3	<i>Metodkritik .....</i>	16
3.4	<i>Forskningsetik .....</i>	17
4	Analys.....	19
4.1	<i>Användningen av ”hen” .....</i>	19
4.2	<i>De som använder ”hen” .....</i>	20
4.3	<i>De som inte använder ”hen” .....</i>	29
5	Sammanfattande diskussion	34
5.1	<i>Resultat.....</i>	34
5.2	<i>Reliabilitet .....</i>	36
5.3	<i>Avslutning.....</i>	37
	Litteratur	38
	Bilaga 1.....	42

Tabeller

Tabell 1. Kategorisering av <i>hen</i> (Språkrådet 2013)	5
Tabell 2. Fördelning över hur länge informanterna har använt <i>hen</i>	23
Tabell 3. Motiven för användningen av <i>hen</i>	24
Tabell 4. Situationer när informanterna inte skulle använda <i>hen</i>	27
Tabell 5. Vilket ord eller uttryck använder du... ..	29
Tabell 6. Motiveringar till det att informanterna inte använder <i>hen</i>	32

Figurer

Figur 1. Åldersfördelning bland informanterna.	15
Figur 2. Procentuell fördelning över användningen av <i>hen</i> i olika åldersgrupper.	19
Figur 3. Procentuell fördelning över användningen av <i>hen</i> i vissa situationer....	20
Figur 4. Procentuell fördelning över hur ofta informanterna använder <i>hen</i> i vissa situationer.	22

1 Inledning

Till och med 2010-talet hade svenska språket bara två animata pronomen i tredje person singularis, de könsspecifika *han* och *hon*. År 2015 togs ett nytt pronomen med i Svenska Akademiens ordlista, alltså det könsneutrala pronomenet *hen*. *Hens* ursprung är okänt men en gissning är att det är ett lånord från finskan, närmare bestämt finska pronomenet *hän* (Milles 2013a).

Hens väg mot position som officiellt pronomen var komplicerad. Det fanns de som ansåg att det inte finns behov för ett nytt pronomen utan de två könsbundna pronomenen räcker till (Melin & Parkvall 2016, s. 43). *Hen* väckte negativa reaktioner också därför att en del människor såg det som ”del av feministisk språkpolitik” (Eklundh 2013). Debatten pågick landsomfattande i Sverige men den nådde också till andra länder, till exempel till Finland (Milles 2013a). Så småningom har *hen* blivit vanligare och nuförtiden kan det höras i talet och läsas i olika slags texter (se t.ex. Ledin & Lyngfelt, 2013).

Efter den svenska *hen*-debatten började *hen* diskuteras också i de andra nordiska länderna. År 2016 skrev norska Språkrådets sektionschef Daniel Gusfre Ims en artikel om *hen* i norskan. Gusfre Ims (2016) anser att det är möjligt att *hen* också kommer med i norska ordböcker men det är fortfarande för tidigt att fatta ett sådant beslut. I Danmark har man också begrundat ett likadant pronomen som *hen* (se t.ex. af Hällström-Reijonen 2014).

Hittills är svenska och finska ändå de enda språken i de nordiska länderna som har ett könsneutralt pronomen i både tredje person singularis (sv. *hen*, fi. *hän*) och tredje person pluralis (sv. *de*, fi. *he*).¹ Både norska och danska har också ett könsneutralt pronomen i tredje person pluralis (no. och da. *de*) men pronomen i tredje person singularis är könsbundna (no. och da. *han*, *hun*) (Berulfsen 1989, s. 39; Holm Christensen & Zola Christensen 2014, s. 89). Både isländska och färöiska skiljer sig från andra språk som talas i Norden: båda språk har två könsbundna pronomen i tredje person singularis (is. *hann*, *hún*, fo. *hann*, *hon*) men totalt tre versioner i tredje person pluralis (is. *þeir*, *þær*, *þau*, fo. *teir*, *tær*, *tey*) (Petersen & Adams s. 2009, 108–109; Wessén 1966, s. 92–95).

---

¹ Jag har bestämt mig för att exkludera minoritetsspråk, såsom samiska språk.

Hen är ett speciellt ord, inte bara därför att det väcker känslor utan också eftersom det är ett tillägg till en ordklass som förändras relativt sällan (mer i avsnitt 2.1). Dessutom har *hen* undersökts ganska mycket jämfört med det att ordet blev välkänt för bara tio år sedan. Det finns en tidigare studie över användningen av och attityder till *hen* från år 2018 av Bäck, Lindqvist och Gustafsson Sendén. Undersökningen gjordes ändå redan år 2015, vilket var samma år när *hen* blev officiellt. Enligt denna tidigare studie var mottagandet av *hen* inte det positivaste: attityderna till ordet var betvivlande och användningen av pronomenet var sällsynt (mer i avsnitt 2.3).

Nu cirka fem år senare kan situationen vara annorlunda och därför finns det ett behov för en ny undersökning av användningen av *hen* och om den har ändrats under de förgångna åren. I den här avhandlingen studeras användningen av *hen* i dagens läge. Studien baserar sig på svar som har samlats in med en enkät vilken delades in i en svensk Facebookgrupp. Antalet informanter i studien är 57 därav 56 identifierar sig som kvinnor och en som identifierar sig som ickebinär. Enkätsvaren analyseras företrädesvis kvantitativt och resultaten visas i figurer och tabeller men även kvalitativa metoder utnyttjas.

1.1 Syfte och forskningsfrågor

Syftet med avhandlingen är att utreda om *hen* har blivit en etablerad del av svenska språket. *Hen* har funnits med i Svenska Akademiens ordlista redan i fem år och den här avhandlingen tar reda på om användningen av pronomenet har ändrats på något sätt i jämförelse med tidigare studier (se avsnitt 2.3).

Även om användningen av *hen* har beforskats tidigare, finns det fortfarande luckor. Målgruppen i den här undersökningen är yngre än i tidigare studier och den koncentrerar sig huvudsakligen på det hur *hen* används. Dessutom är informanterna huvudsakligen kvinnor. Avhandlingen utreder om det finns skillnader mellan användningen av *hen* i tal och skrift och om samtalspartners ålder påverkar pronomenvalet.

De viktigaste forskningsfrågor är följande:

1. Hur vanligt är *hen* i vardagsspråket?
2. Till vem hänvisas med *hen*?
3. När används *hen*?

Studien utreder också varför *hen* används eller inte används och i hurdana situationer skulle de som använder ordet inte använda det. Ytterligare kommer avhandlingen att ta reda på vilka ord eller uttryck som används i stället för det könsneutrala pronomenet till exempel när kön är okänt.

1.2 Disposition

Först, i följande kapitel, redogörs det för bakgrunden för avhandlingen. Kapitlet består av tre delar: pronomenet *hen*, språkaktivism samt tidigare forskning. Det första avsnittet har delats vidare i två olika delar vilka av den första går igenom *hens* historia och hur det används och den andra presenterar de olika alternativen till *hen*.

Efter teoridelen, i kapitel 3, presenteras avhandlingens material och metod. Avsnittet om material ger en översikt över avhandlingens informanter och enkäten som informanterna har svarat på. Metodavsnittet beskriver hur studien har genomförts, alltså hur materialet har samlats in samt hur det har analyserats. I kapitel 3 diskuteras även metodkritiska aspekter samt forskningsetiska frågor.

I kapitel 4 analyseras materialet i tre olika avsnitt. I det första avsnittet presenteras det hur informanterna fördelar sig mellan de som använder *hen* och de som inte gör det. I avsnitt 4.2 analyseras svar på frågorna som är riktade till dem som använder *hen* och i avsnitt 4.3 analyseras däremot svaren av de som inte använder *hen*.

I kapitel 5, sammanfattas avhandlingens resultat och de jämförs med tidigare forskning. Dessutom diskuteras resultatens reliabilitet och vilka omständigheter som kan ha påverkat resultaten. Slutligen, i avsnitt 5.3, ges det förslag till vidare forskning kring pronomenet *hen*.

2 Bakgrund

I detta kapitel diskuteras avhandlingens teoretiska bakgrund. Det första avsnittet koncentrerar sig på pronomenet *hen* och dess historia. Avsnittet presenterar definition av *hen* i Svenska Akademiens ordlista (SAOL) och rekommendation om användningen av *hen* publicerad av Språkrådet, en avdelning för språkvård och språkpolitik inom Institutet för språk och folkminnen (Isof). I avsnitt 2.1.2 finns det ännu en översikt över olika alternativ till *hen*.

Det andra avsnittet behandlar språkaktivism vilket är ett sätt att påverka språket. Avsnittet ger en allmän översikt av det som eftersträvas med språkaktivism och vad som är sambandet mellan *hen* och språkaktivismen. Slutligen, i avsnitt 2.3, presenteras tidigare forskning kring ämnet.

2.1 Pronomenet *hen*

Enligt Svenska Akademiens grammatik (SAG 2, s. 235) är pronomen i princip en sluten ordklass, det vill säga att ordklassen anses vara fullständig och det finns inget behov av nya ord. På 2010-talet öppnades det svenska pronomensystemet för första gången på fyrahundra år när *hen* börjades använda allmänna och år 2015 kom det nya pronomenet med i fjortonde upplagan av SAOL (Holmberg 2017). SAOL definierar *hen* på följande sätt:

- 1 könsneutral benämning på person som är omtalad ev. implicit i sammanhanget [...]
  - 2 benämning på person som inte vill el. kan kategorisera sig som vare sig man el. kvinna
- (SAOL 2015, s. 469)

Innan SAOL introducerade *hen*, publicerade Språkrådet år 2013 ett dokument om det hur det nya pronomenet borde användas. Enligt Språkrådet (2013) kan *hen* delas i två huvudkategorier: *hen* i generisk funktion och det könsöverskridande *hen*. Den första kategorin betyder att andra könsneutrala uttryck, till exempel ”han eller hon” eller ”den”, ersätts med *hen*.

Den första kategorin kan också delas vidare i tre underkategorier, det vill säga oväsentligt kön, okänt kön och kön som ska otydliggöras, vilka specificerar olika generiska funktioner. Kategorin *oväsentligt kön* betyder att talaren tycker att kön inte är viktigt och därför ska hen inte använda könsspecifika pronomen. Den andra kategorin, *okänt kön*, används när talaren inte vet om hen som talas om är man eller kvinna. Talaren kan också använda *hen* när hen inte vill avslöja persons kön. Den här kategorin kallas *kön som ska otydliggöras*.

Enligt den andra kategorin ska *hen* användas när en person vill bli omtalad med *hen* i stället för *han* eller *hon*. I tabell 1 nedan finns det ett sammandrag av kategorier och deras beskrivningar.

Tabell 1. Kategorisering av *hen* (Språkrådet 2013)

Kategori		Beskrivning	
Hen i generisk funktion.	Oväsentligt kön.	Hen i stället för andra könsneutrala uttryck, till exempel "han eller hon" eller "vederbörande".	Kön är inte viktigt i sammanhanget.
	Okänt kön.		Talaren är inte medveten om kön.
	Kön som ska otydliggöras.		Kön vill inte avslöjas.
Det könsöverskridande <i>hen</i> .		En person vill bli omtalad med <i>hen</i> .	

Definitionerna i SAOL och Språkrådets anvisningar kompletterar varandra. SAOL beskriver vad *hen* betyder och Språkrådet ger en noggrannare utredning av hur och när pronomen ska användas. Språkrådet (2013, s. 2) framför att om man ska använda *hen*, borde man ändå ta hänsyn till sammanhanget eftersom ordet kan väcka irritation. Dessutom borde man värdera personens önskan om vilket pronomen som den vill bli omtalad med (Språkrådet 2013, s. 2–3). Jag återkommer till Språkrådets anvisningar, i synnerhet till kategorisering, i kapitel 3.1 när jag presenterar avhandlingens material.

2.1.1 Historia och nuläge

Trots att många har blivit bekanta med *hen* under senaste tio åren är pronomenet inte helt nytt. Redan år 1966 föreslog Rolf Dunås i Upsala Nya Tidning att svenska språket skulle kunna ha ett nytt pronomen, ”det tvåkönade ordet ’hen’” (Dunås 1966). Några årtionden senare i millennieskiftet blev *hen* vanligare när det började användas aktivt inom HBTQ-kretsar² (Milles 2013b, s. 108; Språkrådet 2013). Slutligen i början av 2010-talet kom debatten om *hen* i gång (se t. ex. Milles 2013b).

År 2012 publicerades det också två böcker med *hen*: *Kivi & Monsterhund* av Jesper Lundqvist och *Självpornografi* av Åsa Maria Kraft, särskilt den förstnämnda boken väckte den breda allmänhetens uppmärksamhet (Bäck, Lindqvist & Gustafsson Sendén 2018, s. 5). Snart efter framkom *hen*-debatten i alla möjliga medier, det vill säga i såväl television, radio, tidningar som sociala medier (Milles 2013b, s. 108).

I Sverige förekommer *hen* sällan i officiella texter. År 2014 publicerade Språkrådet åttonde upplagan av Myndigheternas skrivregler där det rekommenderas att användningen av *hen* borde övervägas från fall till fall (Språkrådet 2014, s. 67) men andra begränsningar eller rekommendationer gavs inte. Till exempel Helsingborgs stads instruktioner för klarspråk följer Språkrådets rekommendation. Enligt Helsingborgs stad (2017, s. 16) borde man tänka över när det lönar sig att använda *hen*, eftersom ordet kan väcka känslor och därför kan texten i sig bli ignorerad.

Användningen av *hen* förekommer också i Europaparlaments broschyr *Könsneutralt språk i Europaparlament* (2018). Broschyren uppmanar att inom Europaparlament borde man använda jämställt språk, vilket betyder att till exempel generiskt *han* borde ersättas med ett könsneutralt uttryck såsom *hen* eller *han eller hon* (Europaparlament 2018, s. 5). I slutet av broschyren finns det ändå riktlinjer för svenskt språkbruk där det nämns att *hen* är ett kontroversiellt ord och användningen av det borde tänkas igenom med uppmärksamhet (Europaparlament 2018, s. 11).

Enligt Statsrådets kanslis publikation *Svenskt lagspråk i Finland* (Slaf) som gavs ut 2017, ska *hen* inte användas i svensk lagtext i Finland, i stället kan till exempel *vederbörande*

---

² Homosexuella, bisexuella, transpersoner och queerpersoner.

ersättas med *hen* i informella texter och motivtext på vissa villkor (Slaf 2017, s. 107). I Finland ger man akt på det hur *hen* används i Sverige. Tills vidare fanns *hen* inte i någon lagtext i Sverige³ men om tillståndet förändras, kan Finland följa Sveriges exempel. Emellertid har *hen* införts i körkortslag för Åland redan år 2015 (se Körkortslag 2015:88 för Åland).

Även om *hen* inte finns i lagtexter i Finland, har några myndigheter börjat använda pronomenet. I Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen (GLGU 2014) förekommer *hen* sammanlagt 224 gånger.⁴ Dessutom använder finska myndigheten Folkpensionsanstalten (FPA) *hen* i sina dokument (se t.ex. FPA 2020a och FPA 2020b).

2.1.2 Alternativ till ”hen”

Eftersom det fortfarande finns sektorer som inte använder *hen*, behövs det alternativa könsneutrala uttryck. Språkrådet (2020a) har listat olika sätt att hänvisa till en person könsneutralt, *hen* är inkluderat i listan men det finns också sex andra alternativ:

Pronomenet den: *Om en elev vill överklaga bör den först vända sig till rektor.*

Han eller hon/hon eller han: *Om en elev vill överklaga bör han eller hon (hon eller han) först vända sig till rektor.*

Plural: *Om elever vill överklaga ett betyg bör de först vända sig till rektor.*

Omformulering: *Om en elev vill överklaga sitt betyg bör först rektor kontaktas.*

Upprepning av substantivet: *Om en elev vill överklaga måste eleven först vända sig till rektor.*

Synonym: Till exempel *anställd* i stället för *tjänsteman* eller *tjänsteperson*. (Språkrådet 2020a.)

Trots att *vederbörande* kan ersättas med pronomenet *hen* (Språkrådet 2013) har ordet inte inkluderats i listan. En anledning till det att *vederbörande* inte rekommenderas är att ordet

---

³ Riksdagen, *dokument & lagar*, sökord: *hen*. <https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/?doktyp=sfs&dokstat=g%c3%a4llande+sfs&q=hen&st=2> (Hämtad 9.12.2020)

⁴ Antalet förekomster har granskats med sökfunktionen, sökord: *hen* (med mellanslag).

är ett oböjligt adjektiv som slutar med *-e*, vilket är en ändelse för adjektiv i maskulinform (SAG 2, s. 227–228).

Språkrådet (2020a) avråder också från att använda *han* eller *hon* som generiska pronomen eftersom språkbrukare sällan anser dem vara könsneutrala. *Denne* och *denna* rekommenderas inte heller eftersom de inte är könsneutrala och de kan användas bara i vissa kontexter (Språkråd 2020a).

2.2 Språkaktivism

Alla levande språk måste förändras hela tiden och oftast händer det på ett naturligt sätt så att språken återspeglar den omgivande världen (Sundman 2019). Till exempel under 2000-talet har teknologin gått framåt på ett markant sätt och därför har man uppfunnit flera nya ord för att beskriva de nya fenomenen och uppfinningarna. Ibland händer reformering av språket inte automatiskt eller det kan finnas de som är emot förändringar. Då kan de som anser att förändringar är nödvändiga vara i behov av språkaktivism.

Språkaktivism är ett sätt att påverka språket och den bedrivs ofta av de som är strukturellt diskriminerade, det vill säga bland annat etniska minoriteter, personer med funktionsnedsättning och homosexuella. Det gäller inte bara språkliga ändringar utan språkaktivism är alltid del av en större politisk rörelse. Målet är alltså att eliminera diskriminerande strukturer genom språkförändringar. (Wojahn 2015, s. 23–26.) Även om språkaktivismen behövs i flera olika människogrupper kommer det här avsnittet att koncentrera sig på språkaktivism som gäller könsminoriteter och kvinnor samt sexuella minoriteter.

Språkaktivism behövs speciellt när det inte finns några ord för att beskriva någon. Till exempel fanns det tidigare bara ett någorlunda neutralt begrepp för transpersoner, nämligen *transsexuell*. Senare förstods ändå att det finns flera könsidentiteter som inte kan beskrivas med de existerande begreppen. (Landqvist 2018, s. 185.) Dessutom är det begreppet kontroversiellt eftersom efterleden *sexuell* syftar på sexuell läggning, inte på kön.

Numera används begrepp *transsexuell* samt *transsexualism* företrädesvis om diagnosen på det att personens könsidentitet inte motsvarar det könet som hen tilldelades vid födseln (Transformering.se, 2020). Världshälsoorganisationen (WHO) har ändå i den senaste internationella klassifikationen av sjukdomar (ICD-11) ersatt till exempel diagnosen "transsexualitet" med "könsinkongruens under ungdomstid och vuxenhet"⁵ (WHO u.å.). Socialstyrelsen (2019) har uppskattat att den svenska översättningen av ICD-11 kommer att publiceras 2024 men det är fortfarande oklart när den införs i Sverige.

Ett annat exempel på ordförrådets brister är pronomenet *hen* som används för att beskriva personer som inte vill identifiera sig som man eller kvinna. Tidigare fanns det bara *han*, ett maskulint pronomen, och *hon*, ett feminint pronomen, alltså det fanns inget personligt pronomen för dem som identifierade sig som vare sig man eller kvinna. Att *hen* blev en del av svenskan var viktigt eftersom det gjorde till exempel ickebinära personer⁶ benämnbara, det vill säga att de fick ett pronomen som beskriver sig själva. (Se t. ex. Landqvist 2018, s. 185; Wojahn 2015, s. 10.)

Språkaktivism används ofta för att tänka ut nya ord för att beskriva någon eller någonting men det betyder också att de ord som redan existerar kan ersättas med nya. De orden som ersättas är för det mesta nedsättande och därför är det nödvändig att bli av med dem. Exempel på sådana ord är *bög* och *flata* som alltid har haft en nedsättande ton men har trots det använts. Numera används det ofta *homosexuell* i stället för de ovannämnda orden. (Jfr. Landqvist 2018, s. 185–187.)

Könsbundna yrkestitlar är också ett tema som har diskuterats redan länge, till exempel har förändring av titeln *brandman* föreslagits flera gånger under de senaste 40 åren,⁷ trots detta har yrkesbenämningar inte ägnats stor uppmärksamhet av aktivister (Wojahn 2015, s. 97). År 2020 blev könsneutrala yrkestitlar ändå föremål för debatt. I början av 2020 uttrycktes det att yrkesbenämningar som slutar med *-man* är problematiska eftersom de benämningarna också används om kvinnor (Språkrådet 2020b). Det föreslås också att i stället för yrkesbenämningar som kan ses som könsbundna (t.ex. *rådman* och *rådkvinna*) skulle det användas könsneutrala benämningar (t.ex. *tingsdomare*). I maj samma år

---

⁵ *Gender incongruence of adolescence and adulthood*. Jag har översatt diagnosen själv eftersom det ännu inte finns en officiell översättning.

⁶ Personer som identifierar sig mellan eller bortom könskategorierna eller med inget kön (Transformering.se, 2020).

⁷ Se t.ex. Wojahn 2015, s. 98.

framförde Helsingfors stad att könsspecifika yrkestitlar ska neutraliseras, det vill säga att till exempel *förman* kan ersättas med *förperson* och *brandman* kan ersättas med *räddare* (Sirén 2020).

Även om språkaktivism har blivit synligare under 2000-talet har det ändå funnits betydligt längre. På 1960- och 1970-talet började feminister synliggöra patriarkaliska strukturer i det svenska samhället till exempel genom att ifrågasätta *han* som generiskt pronomen. Från och med mitten av 1970-talet, till följd av feministisk aktivism, rekommenderades *han* inte längre i generisk funktion. (Wojahn 2015, s. 200, s. 246.)

Som tidigare nämnt, finns det de som motsätter sig språkliga ändringar. Motståndet motiveras ofta med påståendet att språk inte kan diskriminera någon och är därför inte relevant, på grund av det finns det inget behov av reform. Påståendet är ändå kontroversiellt: varför väcker språkliga ändringar negativa känslor, till exempel irritation, om språk inte är relevant? (Se t.ex. Wojahn 2015, s. 10–11.)

2.3 Tidigare forskning om ”hen”

Hen är ett nytt tillskott till det svenska pronomensystemet och på grund av det är det också ett nytt forskningstema. Trots det har *hen* redan forskats i betydligt. Största delen av studierna gäller användningen av *hen* i skriftliga texter, men det finns också undersökning av attityder mot ordet. För den här avhandlingen är den sistnämnda typen av studier viktigast.

År 2018 publicerades en enkätundersökning om användningen av och attityder till *hen*. Undersökningen genomfördes redan år 2015 och den kartlägger hur *hen* används och vem som använder ordet. Därutöver visar studien hur man anser det nya pronomenet och varför deltagarna vill eller inte vill använda det. Antal deltagare är totalt 1308 och deras ålder är i genomsnitt 52 år. (Bäck m. fl. 2018, s. 12.)

Deltagarna har utvärderat *hen* som pronomen på en skala från 1 (mycket dåligt) till 5 (mycket bra). Det genomsnittliga värdet är 2,4 vilket betyder att deltagarna ställer sig någorlunda negativt till pronomenet. Dessutom har mer än 50 % av deltagarna rapporterat

att de aldrig använder *hen* i tal eller i skrift. (Bäck m. fl. 2018, s. 16–19.) Studien visar att det finns variation i attityder till och användandet av *hen* mellan människor med olika bakgrund. Till exempel yngre deltagarna ställer sig positivare till *hen* än äldre deltagarna och deltagarna med universitetsutbildning använder *hen* lite oftare än de som inte har studerat efter grundskolan. (Bäck m. fl. 2018, s. 19–25.)

Motiven för inställningen till *hen* kartläggas i studien genom påståenden som deltagarna har utvärderat. Påståenden som hävdar att *hen* inte ökar jämställdhet och att det finns inget behov av *hen* eftersom det finns bara två kön har understötts mest. En stor del av deltagarna tycker också att *hen* är ett löjligt ord. (Bäck m. fl. 2018, s. 26–27.) De här motiveringarna såsom siffrorna ovan kommer jag att jämföra mina resultat med i kapitel 5.

En av de viktigaste *hen*-forskarna är Karin Milles som har forskat i användningen av *hen* både i Sverige och i Finland. Milles är en språkvetare och hon har fört fram inte bara *hen* utan också jämställt språk överhuvudtaget. I en av de första studierna om *hen* har Milles (2013b) kartlagt användningen av *hen* i olika typer av text, till exempel i myndighetstexter och akademiska uppsatser. Studien visar att snart efter *hen*-debatten är användningen av *hen* i texter ovanlig men inte helt obefintlig. Till exempel i myndighetstexter förekommer *hen* bara 12 gånger men under perioden december 2012 till april 2013 används *hen* i totalt 163 artiklar i fem olika tidningar.⁸ (Milles 2013b, s. 130–135.)

Hen i myndighetstexter har studerats också av Linnéa Wahlström (2014) i sin C-uppsats. Studien visar att under år 2014 använde 11 av 24 myndigheter *hen* i sina texter, antalet texter där *hen* förekom var sammanlagt 45. Myndigheter som hade använt *hen* i sina texter var till exempel Arbetsförmedlingen och polisen, i stället förekom *hen* inte alls i bland annat Sveriges domstolars och Migrationsverkets texter. Största delen av de texterna som innehöll *hen* var informationstexter men i listan finns också till exempel ett beslut. (Wahlström 2014, s. 21–24.)

En annan viktig studie om *hen* har gjorts av Per Ledin och Benjamin Lyngfelt (2013) som har studerat användningen av *hen* i tre olika textgenrer: blogg- och tidningstexter och

---

⁸ I myndighetstexter används *hen* fortfarande eftertänksamt. (se t. ex. avsnitt 2.1.1)

studentuppsatser. Studien är betydelsefull också därför att forskarna har gjort sina egna *hen*-kategorier som baserar sig på *hens* olika funktioner. Det finns fem olika kategorier vilka delas i definitiva (3 kategorier) och icke-definita (2 kategorier) funktioner. Kategorierna som gäller definitiva funktioner innebär att det är tal om en viss person:

Könsöverskridande *hen*: kön överges.

Anonymiserande *hen*: kön avslöjas inte.

Okänt kön: kön är okänt.

Kategorierna med icke-definita funktioner betyder i stället att *hen* inte hänvisar till en särskild person:

Indefinit *hen*: har specificitet men inget identifierbart korrelat.

Generiskt *hen*: har inget specificitet eller identifierbart korrelat. (Ledin & Lyngfelt 2013, s. 145–146.)

Den här kategoriseringen har nämnts i många senare studier och den är ett bra alternativ till Språkrådets *hen*-kategorier (se avsnitt 2.1). Kategoriseringar utesluter ändå inte varandra eftersom de koncentrerar sig på olika aspekter av *hen*.

3 Material och metod

I det här kapitlet beskrivs materialet som den här studien baserar sig på samt metoden. I avsnitt 3.1 redovisas hur materialet har samlats in. Det ges en redogörelse för enkäten och dess formulering, det vill säga hurdana frågor enkäten omfattar och hur den är organiserad. Dessutom presenteras studiens informanter och hur de har delats i olika grupper.

Avsnitt 3.2 koncentrerar sig på hur studien har genomförts. Avsnittet ger en kortfattad beskrivning av enkätundersökning och diskursanalys som metoder. Därutöver beskrivs principer för analysen av materialet.

I avsnitt 3.3 lyfts fram några metodkritiska synpunkter. Det nämns några nackdelar med enkätundersökning generellt samt aspekter som kan påverka resultaten i den här avhandlingen. Slutligen, i avsnitt 3.4 diskuteras forskningsetiska frågor, alltså vad som ska tas hänsyn till när forskning genomförs.

3.1 *Material*

Materialet i studien består av svar på enkäten som jag delade ut i en svensk Facebookgrupp kallad Pink Room. Gruppen är riktad till alla icke-män och medlemsantalet i gruppen är 158 tusen. Pink Room har grundats i Sverige men det finns medlemmar från flera olika länder, till exempel från Finland.

Ursprungligen var avsikten att dela ut länken till flera grupper med annorlunda målgrupper. Det hittades ändå ingen annan lämplig grupp där utdelningen skulle ha varit tillåten. Dessutom fattas manliga informanter eftersom, trots försök, kunde det inte finnas någon grupp med manliga medlemmar.

Materialinsamlingen pågick under cirka en månad och antalet svar är sammanlagt 58 av vilka ett blev exkluderat på grund av motstridighet. Informanten hade nekat att hen använder *hen* men ändå svarat i öppna frågor att hen använder pronomenet i olika situationer. Med anledning av detta är urvalsstorleken i den här avhandlingen 57.

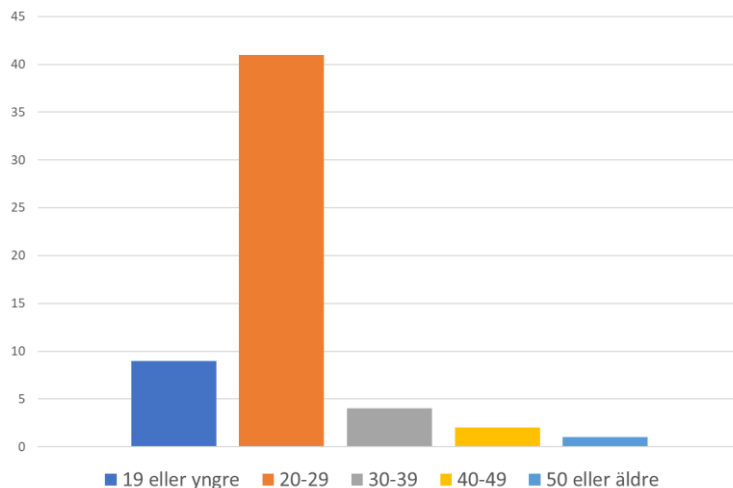
Informanterna i studien är anonyma alltså de kan inte identifieras utifrån sina svar. Enkäten inleds med tre bakgrundsfrågor som var och en informant svarar på. De första två frågorna samlar in de enda personuppgifterna, deltagarnas kön och åldrar, och den tredje frågan ("använder du pronomenet *hen*?") delar upp informanterna beroende på om de använder *hen* eller inte.

Gruppen som angett att de använder *hen* har fått besvara på fem frågor: två matrisfrågor (d.v.s. en grupp av frågor med samma svarsalternativ), en med fem frågor och fyra svarsalternativ och en annan med sex frågor och sex svarsalternativ, samt tre öppna frågor. Matrisfrågorna behandlar det hur vanligt *hen* är i vissa situationer. I de öppna frågorna berättar informanterna hur länge de har använt *hen* och varför de gör det. Den sista frågan kartlägger situationer där informanterna inte skulle använda det könsneutrala pronomenet.

De som har svarat "nej" i den initiala användningsfrågan svarar fortfarande på fem öppna frågor. I de första fyra frågorna skriver informanterna alternativa ord eller uttryck för *hen* i vissa situationer och den femte frågan utreder varför de inte använder *hen*. Alla enkätfrågor är bifogade i bilaga 1.

Största delen av informanterna, 56 av 57, identifierar sig som kvinna och en informant identifierar sig som ickebinär. Det finns ingen informant som identifierar sig som man eller som inte vill svara på frågan. En kvinnocentrerad informantgrupp och frånvaron av manliga informanter är inte överraskande med hänsyn till att enkäten delades ut i en Facebookgrupp som inte riktar sig till män.

Åldersfördelningen bland informanterna är mer omfattande än könsfördelningen. Åldern har delats in i fem olika grupper och det finns minst en informant per grupp som visas i figur 1. Den allra största gruppen är de som är mellan 20–29 år med 39 informanter, den näst största gruppen är under tjugoföråriga med nio informanter. Informanter som är mellan 30–39 år finns det fyra stycken av, de som är mellan 40–49 år är två stycken och en informant är i kategorin 50 år eller äldre.

Figur 1. Åldersfördelning bland informanterna.

3.2 Metod

Materialet för studien samlades in med en självadministrerad webbenkät vilket betyder att enkäten skapades med Microsoft Forms, länken delades ut och sedan svarade informanterna på frågorna på egen hand (se t.ex. Persson 2016). Enkäten delades ut första gången i början av december 2020 och cirka en månad senare, i januari 2021, stängdes den. Efter stängningen fördes svaren till Microsoft Excel för att granska dem.

Datainsamlingsmetoden är alltså enkätundersökning och metoden för analys av materialet är förträdevis kvantitativ men kvalitativa metoder utnyttjas också. De första tre frågorna som är gemensamma för alla informanter är slutna och de har analyserats enbart kvalitativt. Resultaten av de första två frågorna som gäller bakgrundsinformation presenteras redan i avsnitt 3.1 ovan. Resultaten av den tredje frågan, om informanterna använder *hen* eller inte, finns i figur 3 i kapitel 4. Ytterligare finns där en utredning om användningen av *hen* i olika åldersgrupper.

Alla svaren på de öppna frågorna har analyserats en och en. I början laddades svaren ner och olika egenskaper hos dem antecknades. Som nämnts ovan finns det likheter mellan svar, därför har svaren kategoriserats enligt olika teman för att kunna analysera dem som större helheter. Det finns svar som är skrivna med exakt samma ord (t.ex. "den" på

frågan ”10. Vilket ord eller uttryck använder du när kön är okänt?”) som då formar en kategori. Ändå finns det också svar som är formulerade på olika sätt men är innehållsligt likadana (t.ex. ”lätt”, ”enkelt” på frågan ”7. Varför använder du ’hen’?”), de innehållsligt likadana svaren formar en egen grupp. Svaren presenteras i tabeller och figurer och analyseras i löpande text.

Hen är fortfarande ett ord som verkar väcka känslor och är en del av samhällelig diskussion, därför är analysmetoden i den här avhandlingen diskursanalys. Diskursanalysen studerar bland annat språkets inverkan på samhället och tvärtom, med andra ord hur man ser samhället genom språket (t.ex. genom olika uttryck) och hur föreställningar påverkar språket man använder (Lind Palicki 2015, s. 195–196).

Den här studien tar reda på hur och varför *hen* används eller inte används. När materialet analyseras måste tas hänsyn till bakgrunden av *hen* och olika samhälleliga aspekter som har lett till uppkomsten av det nya pronomenet samt de skäl som gör det att man är emot pronomenet *hen*.

3.3 Metodkritik

Enkätundersökning med en självadministrerad webbenkät är ett lätt sätt att samla in material eftersom den kan nå flera människor oberoende av geografiska begränsningar, även globalt. Tillgänglighet är också en av enkätundersökningens fördelar: informanterna kan delta när och var de vill. Dessutom kan enkäten få flera svar när informanterna får besvaras helt anonymt utan att inte ens forskaren vet vem som deltar i studien.

Anonymitet kan ändå också vara en nackdel precis därför att forskaren inte kan vara säker på vem som besvarar enkäten. Det är möjligt att det finns flera svar av en informant eller att informanten inte tillhör målgruppen. Enkätundersökning kan även försvåra tolkning av svaren eftersom det inte finns någon möjlighet att be om förklaringar eller ställa preciserande frågor.

Även om enkäten kan nå flera människor blir inte informantantalet nödvändigtvis högt vilket betyder att resultaten kan bli bara riktningsgivande. Till exempel finns i den här studien bara 57 informanter, vilket är ansevärt mindre än i vissa tidigare studier över användningen av *hen* (t.ex. Bäck m.fl. 2018, mer i avsnitt 2.3). Detta betyder att resultaten är inte fullt jämförbara.

Resultaten kan också påverkas av informantgruppens egenskaper, det vill säga att om studiens informantgrupp är till exempel ensidig kan även resultaten vara ensidiga. I den här avhandlingen är informantgruppen relativt ensidig: i gruppen finns det inga manliga informanter och 50 av de 57 informanterna är under 30 år gamla. På basis av resultaten i studien gjord av Bäck m.fl. 2018 (s. 19–20, 24–25) kan man konkludera att kvinnor under 35 år ställer sig i genomsnitt välvilligare till *hen* än äldre män. Med hänsyn till de tidigare resultaten är det sålunda sannolikt att resultaten i den här studien blir alltför positiva.

3.4 *Forskningsetik*

Inom humanforskningen är det viktigt att deltagarnas människovärde och rättigheter respekteras och därför finns det vissa principer man borde följa efter (Forskningsetiska delegationen 2019, s. 8). Eftersom den här avhandlingen baserar sig på information given av frivilliga deltagare har de principerna beaktats.

Materialet samlades in med en webbenkät och därför var det också omöjligt att försäkra sig om vem som svarade på enkäten. Detta betyder det att bland informanterna kan finnas omyndiga personer vars vårdnadshavare inte är medvetna om deltagandet. I princip borde vårdnadshavare alltid informeras när omyndiga deltar i en undersökning (se Forskningsetiska delegationen 2019, s. 10–11).

Enkäten delades ut med en följetext i vilken syftet med avhandlingen beskrevs, alltså informanterna fick veta att deras svar kommer att analyseras i en magisteravhandling som studerar användningen av *hen*. Följetexten gav också information om deltagandets frivillighet samt anonymitet.

Eftersom informanterna i den här studien är anonyma kommer jag att hänvisa till dem på ett enhetligt sätt, alltså jag kommer att hänvisa till enskilda informanter med pronomen i tredje person singularis. Jag måste ändå ta hänsyn till att alla informanterna inte vill bli omtalade med det könsbundna *hon* och en del av informanterna inte använder det könsneutrala *hen*. Därför har jag bestämt mig för att använda pronomenet *hen* när jag hänvisar till en informant som använder det pronomenet och *hon* när jag hänvisar till en informant som inte använder det.

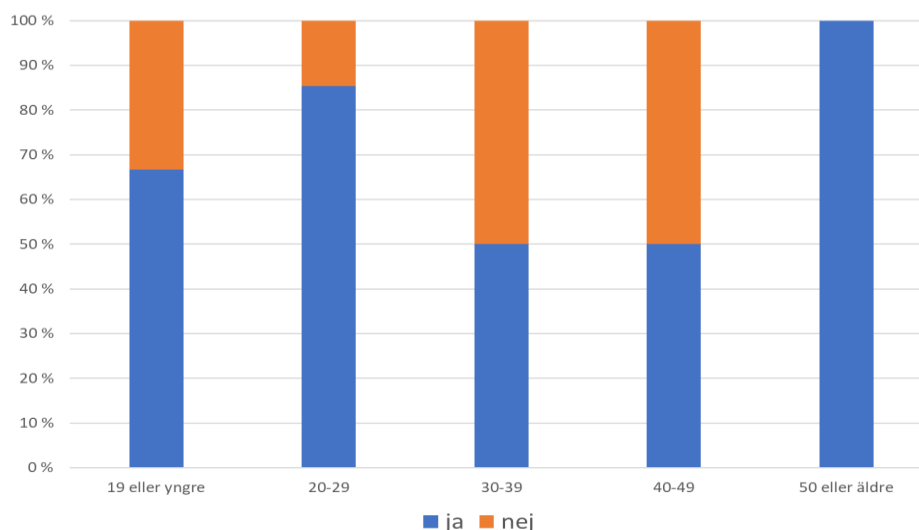
4 Analys

I detta kapitel presenteras resultaten och analysen för den här undersökningen. Analyskapitlet har delats in i tre avsnitt som koncentrerar sig i olika delar av enkäten. Först, i avsnitt 4.1, behandlas fördelningen mellan de informanter som använder *hen* och de som inte använder det. I detta avsnitt presenteras den totala fördelningen samt fördelningen i olika åldersgrupper.

Avsnitt 4.2 behandlar svar i frågorna riktad till de som använder *hen* (d.v.s. frågorna 4–8, se bilaga 1). Slutligen, i avsnitt 4.3, analyseras svar på frågorna som riktades till dem som inte använder *hen*. Alla svaren på de öppna frågorna har kategoriserats och resultaten visas i tabeller. Tabellerna innehåller inte totalt antal förekomster (exkl. tabell 2) eftersom ett svar kan bestå av flera ord eller motiveringar som passar till flera olika grupper.

4.1 Användningen av "hen"

Antalet informanter är 57 varav ialles 45 (79 %) svarar att de åtminstone ibland använder pronomenet *hen* varemot 12 informanter (21 %) anger att de aldrig använder ordet. Det finns variation i användningen av *hen* i olika åldersgrupper (se figur 2 nedan).

Figur 2. Procentuell fördelning över användningen av *hen* i olika åldersgrupper.

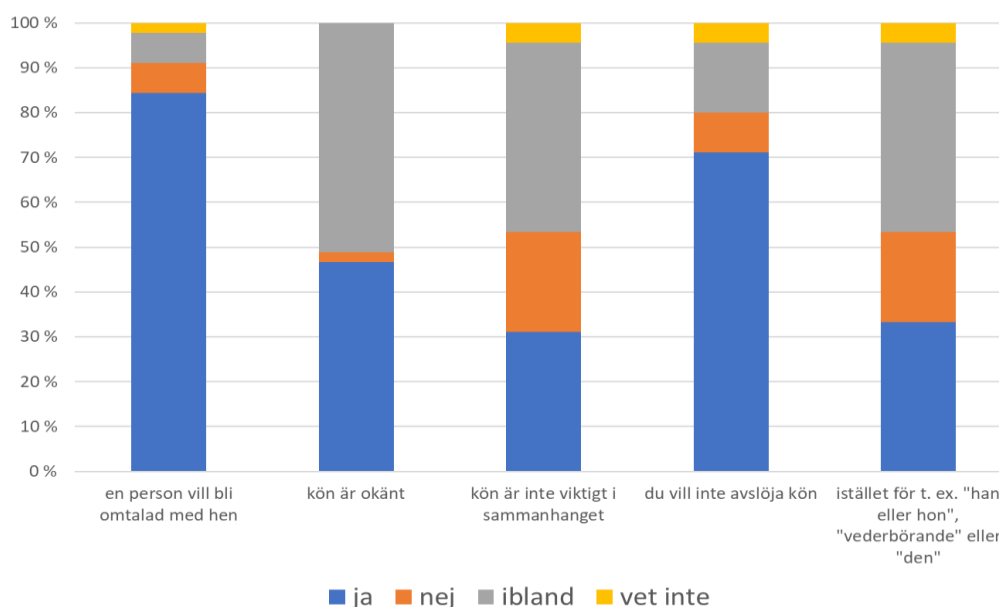
I tre av fem åldersgrupper använder merparten *hen*. I den första gruppen (19 eller yngre) finns det sex personer som använder *hen* (67 %) och i den andra gruppen (20–29) är motsvarande tal 35 (85 %). Den sista gruppen (50 eller äldre) består av en informant som anger att *hen* använder pronomenet *hen*.

Fördelningen i de två övriga grupperna (30–39 och 40–49) är jämn. I gruppen 30–39 finns det två informanter som har svarat att de använder *hen* och två som inte gör det. De som är i gruppen 40–49 har svarat på likadant sätt men det finns totalt två informanter.

Man ska ta hänsyn till att urvalet i de tre sista grupperna (d.v.s. 30–39, 40–49 och 50 eller äldre) är snäva i jämförelse med de två första grupperna vilket betyder att resultaten är bara vägledande. Det här gäller speciellt den sista gruppen (50 eller äldre) med en enda informant.

4.2 De som använder ”*hen*”

I det här avsnittet presenterar jag resultat i de frågorna som svarades av de som använder *hen*. Den första frågan efter uppdelningen kartlägger om informanterna använder *hen* i vissa situationer (figur 3). Situationer i fråga liknar Språkrådets kategorisering av de olika användningssätten av *hen* (se t.ex. tabell 1 i avsnitt 2.1).

Figur 3. Procentuell fördelning över användningen av *hen* i vissa situationer.

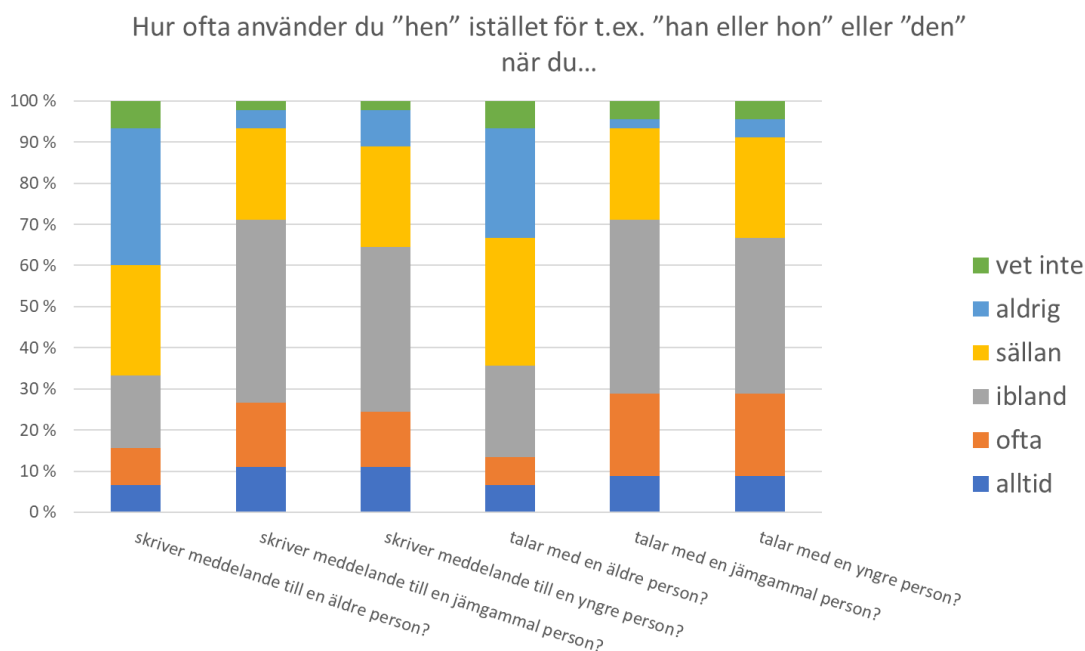
Svarsfördelningen mellan olika situationer varierar någorlunda. Svaren i den första situationen (en person vill bli omtalad med *hen*) är allra enigaste med 38 av 45 informanter som har svarat ”ja”. Att det här användningssättet av *hen* är det populäraste är inte överraskande eftersom behovet av ett könsneutralt pronomen uppkom bland de som inte kunde identifiera sig som *hon* eller *han* (se avsnitt 2.1.1).

I en situation där personens kön ska döljas använder också den största delen av informanterna (32 stycken) *hen*. Det könsneutrala pronomenet används också mycket när kön är okänt: bara en informant anger att *hen* inte använder pronomenet i det här sammanhanget, resten av informanterna delas nästan itu mellan svarsalternativen ”ja” och ”ibland”.

Svaren fördelar sig ojämnt i situationer där kön inte är viktigt i sammanhanget och när andra könsneutrala uttryck kunde ersättas med *hen*. Antalet informanter som inte använder *hen* i dessa situationer är större än i andra situationerna. Cirka 20 % av informanter har svarat ”nej” i båda två frågor medan motsvarande siffran är under 10 % i alla andra situationer.

Att många informanter har svarat ”nej” i den sista situationen (*hen* i stället för t. ex. ”han eller hon”, ”vederbörande” eller ”den”) är överraskande. Språkrådet (2013, s. 1) nämner att användningen av *hen* som ersättande uttryck för *hon eller han* eller *vederbörande* har ökat ”kraftigt” men ökningen framgår inte av den här frågan.

Den andra matrisfrågan utreder också användningen av *hen* i olika situationer men fokuset är på det hur ofta informanterna använder pronomenet i tal och skrift med människor av olika åldrar. Det finns totalt sex olika situationer: tre talsituationer och tre skrivsituationer. Både tal- och skrivsituationerna har fortfarande delats i tre grupper, det finns en grupp för samtalet med en äldre, en med en jämgammal och en med en yngre person. (Se figur 4 nedan.)

Figur 4. Procentuell fördelning över hur ofta informanterna använder *hen* i vissa situationer.

I nästan alla situationerna är "sällan" och "ibland" de vanligaste svarsalternativen medan alternativen "vet inte" och "alltid" har man valt sällan. Alternativet "aldrig" är också relativt sällsynt men i båda två frågorna som gäller ett samtal med en äldre person finns det en markant ökning av detta svar. Antalet de som har svarat "ofta" växlar på ett motsatt sätt, alltså antalet svar är färre i de ovannämnda frågorna än i de andra.

I frågor som gäller användningen av *hen* i samtalssituationer med jämgamla och yngre personer är växlingen väldigt ringa. De motsatta svaren "alltid" och "aldrig" samt "ibland" är alla en aning populärare när det är frågan om användningen av *hen* i skrift. För sin del är antalet de som använder *hen* "ofta" i talet lite högre än de som gör det i skrift.

Enligt resultaten används *hen* nästan likadant både i tal och i skrift, alltså det finns inga stora differenser i svaren. De enda anmärkningsvärda skillnaderna finns mellan svaren i frågorna som gäller olika åldersgrupper.

Det finns antagligen flera orsaker till att man inte använder *hen* lika ofta i samtalet med en äldre person men en av dem verkar vara inställningen till ordet. Den tidigare studien om användningen av *hen* visar att de äldre deltagarna både använder *hen* mer sällan och

ställer sig till ordet mer negativt (Bäck m.fl. 2018, s. 19–20). Informanterna i min avhandling är genomsnittligt yngre och procentuellt finns det mer av de som använder *hen* än i den tidigare studien. Av detta kan man konkludera att man drar sig för att använda *hen* i samtal med en person som inte använder ordet själv eller tycker illa om det, i detta sammanhang med en äldre person. Den här slutsatsen förklarar också varför nästan alla informanterna har svarat att de använder *hen* minst ”sällan” i samtalet med jämgamla eller yngre personer: i genomsnitt ställer de sig mer positivt till *hen* och har oftare tillägnat sig användningen av ordet.

Efter matrisfrågorna fick informanterna berätta hur länge de har använt *hen*. Variationen var ganska stor: några informanter svarade att de har använt ordet i cirka ett eller två år medan det finns också de som har börjat använda *hen* för minst sju år sedan. Den största enstaka gruppen består av de som har använt *hen* fem eller sex år, alltså lika länge som *hen* har varit med i SAOL. De andra stora grupperna består av de som säger att de har använt *hen* några eller flera år och de som har gett ett annat svar. (Se tabell 2 nedan.)

Tabell 2. Fördelning över hur länge informanterna har använt *hen*

Svar	Antalet informanter
1–2 år	5
3–4 år	7
5–6 år	12
7 år eller längre	3
Några/flera år	8
Annat svar	10
Totalt	45

Tio svar utan siffror, årtal eller andra drag varav man kunde komma till något år formar en egen grupp *annat svar*. Det finns några svar av vilka man inte kan konkludera någonting (t.ex. ” Sen jag fick veta om ordet”) men en stor del av svaren ger en antydan om hur länge har informanten använt ordet.

(1) Sedan ordet blev snackis i media, flera år sedan

(2) Sen det blev mer aktuellt och ”välkänt” = så fort jag visste att det fanns

(3) Sen det kom

I exempel 1 och 2 nämner informanterna att de har använt *hen* från och med när pronomenet blev ett samtalsämne och mer berömt. Således kan man anta att de informanterna har börjat använda *hen* mellan år 2012, när de första debatterna pågick, och 2015, när *hen* togs med i SAOL. Det tredje exemplet är svårare att tolka eftersom *hen* kom upp första gången redan på 1960-talet.

I den andra öppna frågan fick informanterna motivera varför de använder *hen*. Jag har indelat motiven i sex olika kategorier, fem av dem har ett särskilt tema (tabell 3). Det finns sammanlagt 45 svar på frågan av vilka en del består av ett enda ord medan några svar innehåller flera motiv som passar in i flera kategorier.

Tabell 3. Motiven för användningen av *hen*

Motiv	Förekomster
Respekt	17
Funktionalitet	16
Okänt kön	8
Döljande av kön	7
Inkludering	6
Annat svar	11

De allmännaste motiven för användningen av *hen* hör till kategorin *respekt* med 17 förekomster. Respekt omfattar användningen av *hen* när en person inte kan eller vill identifiera sig som *han* eller *hon*, det vill säga man eller kvinna (exempel 4) eller när personen i fråga vill själv bli kallad *hen* (exempel 5). Populariteten av denna grupp

motsvarar det som förekommer redan i den första matrisfrågan där nästan 85 % av informanterna har besvarat att de använder *hen* om en person som vill det (se figur 3).

(4) *Fint att visa att alla faktiskt inte skulle beskriva sig själv som hon eller han. Jag brukar säga: mina damer och herrar och icke-binära*

(5) *Försöker att respektera de som önskar bli kallade för hen*

Funktionalitet är det näst vanligaste motivet och det förekommer 16 gånger i svaren alltså bara en gång färre än *respekt*. Den här kategorin består av svar enligt vilka *hen* är ett praktiskt ord och enklare att använda än till exempel dubbelformen *hon eller han*. Funktionaliteten av *hen* framkommer också i ett svar (exempel 6) som anger att *hen* kan göra både tal och skrift flytande.

(6) *[...] men ibland för att tal och skrift skall flyta på bättre.*

Kategorierna *döljande av kön* och *okänt kön* kommer också fram nästan lika många gånger i svaren. Motiven i den förstnämnda kategorin tillhör situationer där en person ska anonymiseras helt. Dessutom innehåller kategorin situationer där könet döljs eftersom det inte är viktigt i sammanhanget. Motiven i den andra kategorin behandlar användningen av *hen* när talaren inte är medveten om personens kön eller pronomen. Flera informanter svarar också att genom att använda *hen* kan de slippa definiera fel personens könsidentitet (exempel 7).

(7) *För att inte behöva sätta ett kön på någon som jag inte vet vad den definierar sig som.*

Den sista kategorin med ett särskilt tema är *inkludering*. Svaren som ingår i den här gruppen kunde också ha kategoriserats i andra kategorier, till exempel *respekt* och *okänt kön*, men jag bestämde mig för att de ska forma en egen grupp. Alla svaren i gruppen *inkludering* innehåller antingen verbet *inkludera* (exempel 8) eller presensparticipet *inkluderande* (exempel 9) och vikten på de där orden är större än på satsens andra egenskaper. I exempel 9 nämner informanten användningen av *hen* när hen inte vet personens pronomen men motivet för användningen av pronomenet är att inkludera var och en person oberoende av könet.

(8) [...] sedan inkluderar det ännu fler än de två pronomen.

(9) För att det är mer inkluderande om man inte vet vilket pronomen en person har.

Fortfarande finns det elva enskilda svar som inte hör till någon kategori och därför formar de en egen grupp *annat svar*. Två av de övriga svaren anger att de informanterna använder *hen* eftersom det är ett neutralt ord, en informant förklarar att *hen* känns personligare än *den* och en anför att kön oftast är irrelevant och därför *hen* använder *hen*.

Dessutom finns det några svar som lyfter fram de samhällsliga aspekterna på *hen*. I exempel 10 motiverar informanten användningen av *hen* med politisk korrekthet vilket betyder att språket används med eftertanke så att ingen blir diskriminerad eller förorättad. Informanten påstår också att användningen av *hen* krävs i vissa kretsar vilka *hen* ändå inte specificerar.

(10) Ibland är det praktiskt. Ofta politiskt korrekt, i vissa kretsar ett krav.

En informant (exempel 11) har motiverat användningen av *hen* på ett sätt som har språkaktivistiska förtecken (mer om språkaktivism i avsnitt 2.2). Informanten uppger att *hen* använder det könsneutrala pronomenet för att det skulle bli normaliserat men också för att ifrågasätta *det binära könssystemet*, alltså könsuppdelningen i kvinnor och män. Det binära könssystemet kan anses som problematiskt eftersom det utesluter andra kön, till exempel ickebinära personer och transpersoner.

(11) normalisera användandet av ett könsneutralt pronomen. ifrågasätta det binära könssystemet.

Ytterligare uppger en informant att *hen* använder *hen* eftersom det är det enda rätta. Informanten förklarar ändå inte om *hen* är det enda pronomenet i tredje person singularis som *hen* överhuvudtaget använder eller är *hen* det enda rätta bara i vissa situationer.

I den sista frågan för de som använder *hen* fick informanterna nämna situationer i vilka de inte skulle använda pronomenet. Svaren har delats i sju kategorier, sex av de kategorierna beskriver olika situationer och den sjunde kategorin består av informanterna som har svarat att det inte finns några situationer när de inte skulle använda *hen* samt informanterna som inte kom på någon situation. Trots att det finns flera olika kategorier

är informanterna ganska eniga: i de första två kategorierna samt i kategorin *finns inga/vet inte* finns det markant många svar medan de fyra övriga kategorierna har bara två eller tre förekomster var och en (se tabell 4 nedan).

Tabell 4. Situationer när informanterna inte skulle använda *hen*

Motiv	Förekomster
Personen i fråga har <i>han</i> eller <i>hon</i> som pronomen.	18
Ordet behöver förklaring	10
När det går att använda <i>hon</i> eller <i>han</i> .	3
När könet är relevant.	3
Personen i fråga vill inte bli omtalad med <i>hen</i> .	2
Som generiskt pronomen.	2
Finns inga/vet inte.	11

Motiv som ingår i den första kategorin *personen i fråga har 'han' eller 'hon' som pronomen* förekommer i totalt 18 olika svaren. Informanterna anser att de inte skulle använda *hen* om de är medvetna att en person som talas om identifierar sig som man eller kvinna eller om en person vill bli omtalad med *han* eller *hon*. Några informanter skriver att de inte ens skulle använda *hen* när de själv kan sätta kön på personen i fråga.

Tio av informanterna tycker att de skulle avstå från att använda *hen* i situationer där ordet behöver förklaring eller personen som talas med är inte van vid det. Största delen av svaren (8 av 10) i den här kategorin diskuterar användningen av *hen* i samtalet med en äldre person (exempel 12 och 13). Några informanter anser att äldre personer kan ha fördomar mot ordet till exempel därför att de inte förstår eller inte vill förstå bakgrunden till *hen*. En informant (exempel 13) påpekar ändå att alla inte ens vet att ett nytt könsneutralt pronomen finns.

(12) *Med äldre personer som jag vet kommer skapa en diskussion om ordet som jag inte orkar ta eftersom jag vet att diskussionen inte kommer vara givande för någon av oss.*

(13) *Exempelvis i mitt yrke inom äldrevården, då många av vårdtagaren inte hört ordet förut och därmed inte förstå*

Även om antalet förekomster i kategorin *ordet behöver förklaring* är ganska högt så är det ändå mindre än antalet de som har svarat ”aldrig” i frågorna om användningen av *hen* i samtalet med en äldre person (figur 4). Det är inte klart om informanterna inte har kommit ihåg att nämna att de inte skulle använda *hen* när de talar med en äldre person eller om de kunde använda *hen* men har hittills avstod från det.

I vardera kategorierna *när det går att använda 'hon' eller 'han'* och *när könet är relevant* finns det tre svar. Informanterna vars svar ingår i den förstnämnda gruppen tycker att de inte skulle använda *hen* när det inte behövs. Enligt svaren i den sistnämnda gruppen skulle *hen* inte användas när könet är relevant i sammanhanget. Det här innehåller också att de könsbundna pronomenen används om talaren särskilt hänvisar till en kvinna eller en man.

Kategorin *personen i fråga vill inte bli omtalad med 'hen'* liknar mycket den första kategorin men jag har bestämt mig för att skilja dem från varandra. Orsaken till avskiljandet är tonen i svaren. Att en person inte vill bli omtalad med *hen* kan vara en neutral önskan men det kan också vara frågan om negativ inställning till ordet. Eftersom informanterna inte har förklarat svaren har jag presenterat svaren separat.

Medan åtta informanter svarar på den sjunde frågan (tabell 3) att de använder *hen* när personens kön är okänt, svarade två informanter i den åttonde frågan (tabell 4) att de inte skulle använda *hen* när de inte vet vilket pronomen personen i fråga har. Det vill säga att de informanterna inte skulle använda *hen* som ett generiskt pronomen vilket syftar på varenda person.

Den sista gruppen *finns inga/vet inte* består av elva enstaka svar. Sex av de informanterna vars svar ingår i gruppen tycker att det inte finns någon situation i vilken de inte skulle använda *hen*. Däremot finns det fem informanter som inte kommer på något läge där de skulle avstå från att använda *hen* men en informant tillägger att sådana lägen finns.

4.3 De som inte använder ”hen”

De som svarade att de inte använder *hen* fick svara på fem öppna frågor. På de första fyra frågorna har informanterna besvarat vilka ord eller uttryck de skulle använda i stället för *hen* i vissa situationer och i den femte frågan motiverar de varför de inte använder det könsneutrala pronomenet.

Jag har samlat ihop svaren på de första fyra frågorna i tabell 5 nedan. Den första kolumnen visar de ord eller uttryck som informanterna har gett och de andra kolumnerna visar förekomsten av svaren på olika frågor. Frågorna i tabellens första rad är i samma ordning som de finns i enkäten.

Tabell 5. Vilket ord eller uttryck använder du...

	1) ... om en person som inte kan identifiera sig som man eller kvinna?	2) ... när kön är okänt?	3) ... när kön inte är viktigt i sammanhanget?	4) ... när du inte vill avslöja kön?
<i>Den</i>	2	5	4	5
<i>Han, hon</i> ⁹	4	4	5	2
<i>Person</i>	3	3	3	4
<i>Namn</i> ¹⁰	2	3	-	-
<i>Man</i>	-	1	2	1
<i>Andra personliga pronomen</i>	-	-	1	2
<i>Inget</i>	2	-	-	-
<i>Annat svar</i>	1	-	-	4

⁹ Innehåller också påståenden att det finns bara två kön.

¹⁰ Innehåller också svar i vilka informanterna har skrivit att de använder det ordet som personen i fråga vill bli kallad med.

Svaren har ordnats i tabellen enligt totalt antal förekomster i alla fyra frågorna. Som tabell 5 ovan visar, är *den* det vanligaste svaret med 16 förekomster. *Den* är ett av de könsneutrala uttrycken som Språkrådet (2020a) rekommenderar om man behöver ett alternativ till *hen*. Även om *den* kan anses vara opersonligt, formar det tillsammans med pronomenet *som* en etablerad könsneutral konstruktion (se t. ex. Ledin & Lyngfelt 2013, s. 164). I exempel 14 preciserar en informant att hon använder *den* precis på det sättet när hon inte vill avslöja kön.

(14) "*Den som..*" och beskriver nåt runtom tex "*som gillar kakor*" "*som cyklar varje dag*"

Sammanlagt i 15 enskilda svar framkommer att informanterna använder antingen de könsbundna pronomenen *han* och *hon* eller några andra könsbundna ord, till exempel *kvinna* och *man* (exempel 15, svaret på fråga 1). I exempel 16 anger informanten att om hon inte är medveten om persons kön antar hon det och använder *han* eller *hon* beroende på det hur den personen ser ut som.

(15) *För mig är man kvinna eller man [...]*

(16) *Hon eller han. Det jag tycker den ser ut som.*

Användningen av pronomenen *han* och *hon* i situationer där kön inte är viktigt i sammanhanget (exempel 17) och när kön inte vill avslöjas (exempel 18) motiveras med vanan. Det könsneutrala *hen* har blivit allmännare under de senaste tio åren och därför finns det många som har vuxit med bara de två könsbundna pronomenen nämligen *hon* och *han*. Som tabell 2 i avsnitt 4.1 visar finns det bara tre informanter som uppger att de har använt *hen* sju år eller längre och ingen som har använt *hen* för hela sitt liv. Därför kan man konkludera att de som använder *hen* har lärt sig att använda det ordet.

(17) *Han / hon. Om det är en kille säger jag han, är det en tjej hon. Spelar väl ingen roll om könet är viktigt i sammanhanget? Det är bara så vi pratar.*

(18) *Han / hon. Säger automatiskt dom orden eftersom det är så jag lärt mig när jag började prata.*

Ord som också används i alla fyra situationer är *person* och alla dess former (t. ex. *en person* och *personerna*). Ordet *person* finns inte i Språkrådets (2020a) lista över de olika

könsneutrala uttrycken men det kan användas genom att upprepa ordet vilket däremot står i listan. Dessutom är *person* ett ord som kan användas om vilken som helst, oberoende av kön eller identitet.

Resten av de orden eller uttrycken som informanterna har angett framkommer inte i svaren på alla frågorna. Till exempel används personens namn bara när personen i fråga inte identifierar sig som man eller kvinna eller när personens kön är okänt. I situationer när personens kön inte är viktigt eller inte vill avslöjas är det möjligen inte lika relevant att fråga personen som talas om vilket ord hen vill bli omtalad med.

Varken pronomenet *man* eller andra personliga pronomen används om en person som inte identifierar sig som man eller kvinna. Dessutom används de andra personliga pronomenen, alltså *du*, *ni* och *de*, inte ens när personens kön är okänt. Varemot två informanter har svarat att de inte använder något ord alls om en person som varken är man eller kvinna.

Ytterligare finns det fem övriga som framkommer bara en gång: ett i den första öppna frågan och fyra i den fjärde. I exempel 19 finns svaret på den första frågan. Informanten är inte säker vilket pronomen hon skulle använda i denna situation men ord som hon skulle använda är *transperson*. Svaret är problematiskt eftersom en transperson kan identifiera sig som man eller kvinna och en person som identifierar sig som varken man eller kvinna är nödvändigtvis inte en transperson.

(19) *Transperson. Osäker på vilket pronomen jag skulle använda.*

De fyra övriga orden eller uttrycken i den fjärde frågan framkommer i två olika svar. En informant har svarat att hon använder dubbelformen *han eller hon* när hon inte vill avslöja kön. Språkrådet (2020a) rekommenderar användningen av *han eller hon* som könsneutralt uttryck. Ledin och Lyngfelt (2013, s. 164) anger att *han eller hon* kan anses som otympligt men det är ändå väl etablerat och okontroversiellt. Emellertid måste man komma ihåg att dubbelformen inkluderar bara dem som vill bli omtalad med antingen *han* eller *hon*. Ett svar (exempel 20) innehåller ytterligare tre olika ord: *individen* och *människan* vilka kan användas på likadant sätt som *person* samt *X* vilket informanten, enligt förklaringen, använder bara i skrift.

(20) *Beror på kontext. [...] individen, människan eller X (i skrift).*

Den sista frågan utreder varför informanterna som har svarat att de inte använder *hen* inte gör det. Som tabell 6 visar har jag kategoriserat svaren i fem olika grupper. Grupperna är delvis vidsträcktare än i tidigare frågor eftersom svaren på den här frågan varierar mer. På grund av detta finns det också flera svar under rubriken *annat svar* än i andra grupperna.

Tabell 6. Motiveringar till det att informanterna inte använder *hen*

Motiv	Förekomster
Onödighet	5
Ogillar ordet	4
Löjlighet	2
Ovanan	2
Annat svar	6

Fem informanter motiverar det att de inte använder *hen* med det att ordet är onödigt. En informant förklarar att hon inte finner någon anledning för användningen. Informanterna i exempel 21 och 22 uppger att det finns bara två kön och därför behövs det inte ett könsneutralt pronomen.

(21) *[...] helt onödigt, det finns två kön och det är man och kvinna, inget påhitt "hen"*

(22) *Jag anser som sagt att man antingen är kvinna eller man, alltså hon eller han.*

Den näst största gruppen består av sammanlagt fyra svar som alla koncentrerar sig på *hen* som ett ord. Tre av de fyra informanterna vars svar går i den gruppen uttrycker att *hen* är ett fult ord och den fjärde informanten besvarar i stället att hon helt enkelt ogillar ordet. Informanter som har svarat att de inte använder *hen* eftersom de tycker att det är *löjligt* preciserar inte vad de menar med löjligheten. Därför är det omöjligt att avgöra om informanterna anser att idén om ett könsneutralt pronomen är löjlig eller om de tycker att ordet självt är löjligt när svaren skulle kategoriseras i gruppen *ogillar ordet*.

Som tidigare nämnts är inte alla vana vid pronomenet *hen* eller användningen av det och i den här frågan kommer det också fram av två informanter. I exempel 23 talar informanten inte särskilt för sig själv utan i allmänhet. Hon framför att det finns de som har växt upp med att använda bara de könsbundna pronomenen *han* och *hon* och det är nödvändigtvis inte okomplicerat att börja använda ett nytt pronomen. En annan informant (exempel 24) i stället anger att hon är ovan vid *hen* men tillägger att det är bra att det könsneutrala pronomenet existerar.

(23) [...] folk kan inte förvänta sig att man över en natt ska börja kalla alla *hen* när man är uppvuxen med att sägs *han* och *hon* i det svenska språket. [...] det är bara då vi är vana med att prata.

(24) För att jag ännu är ovan vid det. Tycker dock att det är ett bra att det finns.

En del av de svaren i gruppen *annat svar* kunde ingå i flera olika grupper men eftersom informanterna inte har preciserat sina svar har jag bestämt mig för att inte kategorisera dem till någon särskild grupp. Till exempel motivet ”låter fel” förklarar inte om *hen* låter fel eftersom informanten är ovan vid ordet eller eftersom informanten tycker att *hen* borde ersättas med något annat ord. Andra motiv som informanterna har gett är att *hen* känns påtvingat och opersonligt samt att syftet med *hen* känns fel.

5 Sammanfattande diskussion

Det här kapitlet börjar med en sammanfattning av resultaten. Resultaten jämförs också med den tidigare studien om användningen av *hen* av Bäck m.fl. (2018) som presenterades redan i avsnitt 2.3. Alla resultat kan inte jämföras eftersom syften och frågeställningarna i de här två avhandlingarna skiljer sig från varandra.

I avsnitt 5.2 diskuteras resultatens reliabilitet, alltså vilka aspekter som kan ha påverkat resultaten och om de resultaten är valida. Slutligen, i avsnitt 5.3, sammanfattas avhandlingen och ges förslag till vidare forskning.

5.1 Resultat

Syftet med den här avhandlingen är att ta reda på hur *hen* används nu cirka fem år efter det togs med i *Svenska Akademiens ordlista över svenska språket*. Först och främst försöker avhandlingen svara på följande forskningsfrågorna: 1) hur vanligt är *hen* i vardagsspråket, 2) till vem hänvisas med *hen* och 3) när *hen* används. Dessutom kommenteras vilka ord som används i stället för *hen* och varför *hen* används eller inte används.

Materialet som har analyserats samlades in med en webbenkät som delades ut i en svensk Facebookgrupp. Enkäten besvarades av 58 informanter men den slutliga urvalsstorleken är 57. Andelen av de som använder *hen* enligt den här avhandlingen är 79 % medan den i den tidigare studien är 36 % (Bäck m.fl. 2018, s. 18). Differensen mellan resultaten är stor med hänsyn till att den tidigare studien genomfördes bara fem år tidigare år 2015 (avsnitt 2.3; Bäck m.fl. 2018, s. 3), å andra sidan togs *hen* med i SAOL under samma år och de verkliga debatterna hade börjat bara tre år tidigare (se avsnitt 2.1.1). Nu, fem år senare, verkar *hen*-situationen ha lugnat sig och attityderna till ordet kan ha blivit mer neutrala.

Att *hen* har blivit vanligare stöds också av svaren på den sjätte frågan ”Ungefär hur länge har du använt ’hen’?”. Den största enstaka gruppen var de som har använt *hen* 5 eller 6

år, men cirka 27 % av de som använder *hen* har börjat använda det för under 5 år sedan (tabell 2), alltså efter den tidigare studien (Bäck m.fl. 2018) genomfördes.

På den första matrisfrågan (fråga 4, se bilaga 1) fick de informanter som använder *hen* svara om de använder *hen* i fem olika situationer. Resultaten visar att *hen* används oftast om en person som vill bli omtalad med *hen* (38 st. svarade *ja*) och när informanterna inte vill avslöja könet (32 st. svarade *ja*). Informanterna använder *hen* också när könet är okänt (23 st. svarade *ibland*, 21 st. svarade *ja*). Utgående från dessa svar kan man konkludera att *hen* oftast syftar på en person som vill bli omtalad med *hen* samt en person vars kön är okänt. Dessutom används *hen* ofta för att dölja personens kön.

I den tidigare studien (Bäck m.fl. 2018) har informanterna som använder *hen* svarat på en likadan fråga vilken kartlägger hur ofta *hen* används på olika användningsområden. Frågorna kan ändå inte jämföras direkt eftersom både situationerna och svarsalternativen skiljer sig från varandra. Områden som är närmast den här avhandlingens situation ”en person vill bli omtalad med *hen*” är ”när personen inte identifierar sig som man eller kvinna”. Över 30 % av informanterna i den tidigare studien har besvarat att de aldrig använder pronomenet i denna situation, andelen de som har besvarat *alltid* eller *ofta* är cirka 12 % i båda alternativen. Användningen av *hen* när kön är okänt är det vanligaste användningssättet i den tidigare studien: antalet de som har angett att de *alltid* använder *hen* i detta område är högre än i andra områden. (Bäck et.al. 2018, s. 18.)

Syftet med den andra matrisfrågan var att utreda om användningen av *hen* varierar i tal och i skrift eller i samtalet med personer i olika åldrar. Svaren visar att *hen* används ungefär lika mycket i tal och i skrift men samtalspartners ålder påverkar ordvalet. De som använder *hen* minst ”sällan” är en majoritet i alla situationer, men ökningen av svarsalternativet ”aldrig” är märkbar i samtalssituationer med en äldre person (figur 4).

Företrädesvis används *hen* eftersom det anses vara respektfullt och praktiskt (tabell 3). Med andra ord används *hen* när personen i fråga vill bli omtalad med det eller därför att det är lättare att använda än till exempel dubbelformen *han* eller *hon*. Däremot skulle informanterna inte använda *hen* när de talar om en person som har *han* eller *hon* som pronomen eller när samtalspartnern är omedveten om *hen* (tabell 4). Flera informanter har preciserat att de omedvetna är ofta äldre personer.

De informanter som inte använder *hen* har angett ord och uttryck som de använder i stället för *hen* i fyra olika situationer. Det finns tre svar som framkommer i de alla fyra situationerna: *den*, *han* eller *hon* och *person* (tabell 5). *Den* är det allmännaste svaret med 16 förekomster sammanlagt. De könsbundna pronomenen *han* och *hon* förekommer 15 gånger och *person* 13 gånger. Användningen av *person* är lika allmän i alla fyra situationerna medan *den* används mera sällan när personen i fråga inte identifierar sig som man eller kvinna och *han* eller *hon* används minst när talaren inte vill avslöja kön.

I den sista frågan fick informanterna motivera varför de inte använder *hen*. Det allmännaste motivet är onödighet (tabell 6), vilket omfattar till exempel tanken på könsbinäritet, alltså att det finns bara två kön. Samma idé har kommit upp i *hen*-forskningen redan tidigare. I den tidigare studien värderade informanterna olika påståenden med skalan från 1 (instämmer inte alls) till 5 (instämmer helt) och det näst högst värderat påståendet anför att ”Hen fyller ingen funktion, vi har två kön” (Bäck m.fl. 2018, s. 26–27).

Löjligheten med *hen* kommer också upp i båda två studierna. Informanterna i den tidigare studien har värderat högt påståendet ”Det är löjligt att använda *hen*” (Bäck m.fl. 2018, s. 26–27). Dessutom har några av de som har använt *hen* förklarat att de bara använder *hen* för att betona dess löjlighet (Bäck m.fl. 2018, s. 19). I den här avhandlingen har flera informanter uppgett att de inte använder *hen* eftersom de ogillar ordet, tycker att det är fult eller även löjligt.

5.2 Reliabilitet

Först och främst är det viktigt att beakta att informantantalet i den här avhandlingen (57 informanter) är betydligt mindre än i den tidigare studien (1308 informanter) av Bäck m.fl. (2018, s. 12) som resultaten jämförs med. En fåtalig informantgrupp försvårar generalisering av resultaten, eftersom den representerar bara en liten grupp människor.

Dessutom kan könsfördelningen påverka resultaten. I den tidigare studien är, enligt egenvalda pronomen, 50 % av deltagarna män (*han*), 48 % kvinnor (*hon*) och 2 % ickebinära (*hen*) (Bäck m.fl. 2018, s. 14) medan informantgruppen i den här avhandlingen

består av en ickebinär person och 56 kvinnor. Att det inte finns några manliga informanter kan ha påverkat resultaten starkt. Den tidigare studien visar att män både använder mindre och ställer sig negativare till *hen* än kvinnor eller ickebinära personer. Om könsfördelningen i den här avhandlingen var större, skulle också resultaten se annorlunda ut.

5.3 Avslutning

Resultaten visar att *hens* ställning har blivit stabilare i svenska språket. Även om de som använder *hen* är lite försiktigare i samtalssituationer med äldre personer, används *hen* i alla de situationer som nämndes i matrisfrågorna. Motiven till att *hen* används eller inte används är ganska motstridiga. De som använder *hen* anger att användningen av det könsneutrala pronomenet är respektfullt och praktiskt, medan de som inte använder *hen* tycker att det är onödigt och misshagligt. Den allra vanligaste motsvarigheten till *hen* verkar vara *den* som har använts könsneutralt redan tidigare.

Trots att *hen* redan har undersökts vitt, finns det möjligheter för vidare forskning. *Hens* ställning i Finland och finlandssvenskan är fortfarande relativt okänd och en studie som fokuserar på användningen av *hen* i finlandssvenskan behövs sålunda. Dessutom har användningen av *hen* studerats bara med enkäter och inte alls i verkliga livet. Till exempel en studie som utnyttjar samtalsanalys skulle ge en tydligare bild av användningen av *hen*.

Litteratur

Berulfsen, Bjarne. 1989. *Norwegian grammar*. Oslo: Aschehoug.

Bäck, Emma, Lindqvist, Anna & Gustafsson Sendén, Marie. 2018. Hen. Bakgrund, attityder och användande. I: *Psykologiska rapporter från Lund* Volym 8, Nr. 1. S.1–34.

Dunås, Rolf. 1966. Han eller hon. Insändare. I: *Upsala Nya Tidning* 30.11.1966. Tillgänglig på <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:534766/ATTACHMENT02> (hämtad 3.12.2020)

Europaparlament. 2018. *Könsneutralt språk i Europaparlament*. Bryssel: Europaparlament. Tillgänglig på https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/187112/GNL_Guidelines_SV-original.pdf (hämtad 14.12.2020)

Forskningsetiska delegationen. 2019. Etiska principer för humanforskning och etikprovning inom humanvetenskaperna i Finland. Forskningsetiska delegationens anvisningar 2019. I: *Forskningsetiska delegationens publikationer 3/2019* (red. Iina Kohonen, Arja Kuula-Luumi och Sanna-Kaisa Spoof). Helsinki: Forskningsetiska delegationen. Tillgänglig på https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Etikprovning_inom_humanvetenskaperna_2020.pdf (hämtad 2.4.2021)

FPA = Folkpensionsanstalten. 2020a. *Barnförhöjning*. Helsingfors: FPA. Tillgänglig på <https://www.kela.fi/documents/10192/3583623/Lapsikorotus.pdf>

FPA = Folkpensionsanstalten. 2020b. *Krävande medicinsk rehabilitering*. Helsingfors: FPA. Tillgänglig på <https://www.kela.fi/documents/10192/3409302/Vaativa%20I%C3%A4%C3%A4kinn%C3%A4llinen%20kuntoutus.pdf>

GLGU = *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen*. 2014. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen. Tillgänglig på https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/166434_grunderna_for_la_roplanen_verkkojulkaisu_2.pdf (hämtad 14.12.2020)

Gusfre Ims, Daniel. 2016. Han, ho eller hen. I: *Språknytt*. 44. årgång 1/2016. S. 25–27. Oslo: Språkrådet.

Helsingborgs stad. 2017. *Klarspråk i Helsingborgs stad*. Helsingborg: Helsingborgs stad.

- Holm Christensen, Lisa & Zola Christensen, Robert. 2014 (2005). *Dansk grammatik*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Holmberg, Bianca. 2017. Hen – hur gick det sen? I: *Språkbruk 2/2017*. Tillgänglig på <https://www.sprakbruk.fi/-/hen-hur-gick-det-sen-> (hämtad 3.12.2020)
- af Hällström-Reijonen, Charlotta. 2014. Hen i norskan. I: *Språkbruk 3/2014*. Tillgänglig på <https://www.sprakbruk.fi/-/hen-i-norskan> (hämtad 15.12.2020)
- Kraft, Åsa Maria. 2012. *Självpornografi. Akt 1: Pastoral prosa*. Stockholm: Albert Bonniers förlag.
- Körkortslag (2015:88) för Åland. Tillgänglig på <https://www.regeringen.ax/alandsk-lagstiftning/alex/201588> (hämtad 9.12.2020)
- Landqvist, Mats. 2018. Språkpolitiska inslag i kampen mot diskriminering. I: *Språk och stil* NF 28, 2018. S. 176–202.
- Ledin, Per & Lyngfelt, Benjamin. 2013. Olika hen-syn: Om bruket av hen i bloggar, tidningstext och studentuppsatser. I: *Språk och stil* NF 23, 2013. S. 141–174.
- Lind Palicki, Lena. 2015. Diskursanalys. I: *Sociolingvistik i praktiken* (red. Sally Boyd och Stina Ericsson). Lund: Studentlitteratur AB.
- Lundqvist, Jesper. 2012. *Kivi & Monsterhund*. Illustrerad av Bettina Johansson. Stockholm: Olika förlag.
- Melin, Lars & Parkvall, Mikael. 2016. *Laddade ord: En bok om tankens makt över språket*. Stockholm: Morfem.
- Milles, Karin. 2013a. Hen i Sverige och i Finland. I: *Språkbruk 3/2013*. Tillgänglig på <https://www.sprakbruk.fi/-/hen-i-sverige-och-i-finland> (hämtad 7.12.2020)
- Milles, Karin. 2013b. En öppning i en sluten ordklass? Den nya användningen av pronomenet hen. I: *Språk och stil* NF 23, 2013. S. 107–140.
- Persson, Andreas. 2016. Datainsamlingsmetod. I: *Frågor och svar om frågekonstruktion i enkät- och intervjuundersökningar* (red. Andreas Persson). Örebro: Statistiska centralbyrån. S. 203–259.
- Petersen, Hjalmar & Adams, Jonathan 2009. *Faroese: A Language Course for Beginners – Grammar*. Hoyvík: Stiðin.
- SAG = Teleman, Ulf, Staffan Hellberg & Erik Andersson 1999. Svenska Akademiens grammatik. (Band 2). Stockholm: Svenska Akademien.

- SAOL = *Svenska Akademiens ordlista över svenska språket*. 2015. Fjortonde upplagan. Stockholm: Svenska Akademien.
- Sirén, Bille. 2020. Brandman, förman, tjänsteman – nu vill Helsingfors slopa könsspecifika yrkestitlar. *HBL.fi*, 16.5.2020. Tillgänglig på <https://www.hbl.fi/artikel/brandman-forman-tjansteman-nu-vill-helsingfors-slopa-konsspecifika-yrkestitlar/> (hämtad 12.2.2021)
- Slaf = *Svenskt lagspråk i Finland Slaf. Ruotsinkielinen lakikieli*. 2017. Statsrådets kanslis publikationsserie 1/2017. Helsingfors: Statsrådets kansli. Tillgänglig på <https://vnk.fi/documents/10616/3457865/Svenskt+lagspr%C3%A5k+i+Finland+2017> (hämtad 9.12.2020)
- Socialstyrelsen. 2019. *Internationell klassifikation av sjukdomar (ICD-11)*. Stockholm: Socialstyrelsen. Tillgänglig på <https://www.socialstyrelsen.se/utveckla-verksamhet/e-halsa/klassificering-och-koder/icd-11/> (hämtad 17.3.2021)
- Språkrådet. 2013. *Pronomenet hen*. Rekommendationsdokument. Uppsala: Institutet för språk och folkminnen. Tillgänglig på <http://www.sprakochfolkminnen.se/download/18.4aec91b214565240e191148/1529494303520/pronomenet-hen.pdf> (hämtad 3.12.2020)
- Språkrådet. 2014. *Myndigheternas skrivregler*. Åttonde upplagan. Stockholm: Språkrådet och Norstedts juridik AB/Fritzes. Tillgänglig på <https://www.isof.se/download/18.41318b851483519095290e/1529494038220/Mynd-skrivreg2014-1.pdf> (hämtad 14.12.2020)
- Språkrådet. 2020a. *Frågelådan*. Tillgänglig på https://www.isof.se/sprak/sprakradgivning/frageladan.html?url=384970368%2Fcgi-bin%2Fsrfl%2Fvisasvar.py%3Fsok%3Dhen%26svar%3D77439%26log_id%3D731297&sv.url=12.c17e514db30bb2a810ea (hämtad 17.12.2020)
- Språkrådet. 2020b. *Internationella kvinnodagen*. Webbtext. Uppsala: Institutet för språk och folkminnen. Tillgänglig på <https://www.isof.se/folkminnen/handelser-i-almanackan/kalender/i-almanackan/handelser-i-almanackan/2020-03-08-internationella-kvinnodagen-.html> (hämtad 17.12.2020)
- Sundman, Leni. 2019. Språkkolumnen: Språkförändringar är tecken på att språk lever. *Svenska.yle.fi*, 11.6.2019. Tillgänglig på <https://svenska.yle.fi/artikel/2019/06/11/sprakkolumnen-sprakforandringar-ar-tecken-pa-att-spraket-lever> (hämtad 31.3.2021)
- Transformering.se. 2020. *Ordlista*. Webbtext. Stockholm: RFSL ungdom & RFSL. Tillgänglig på <http://www.transformering.se/vad-ar-trans/ordlista> (hämtad 7.12.2020)

- Wahlström, Linnéa. 2014. *"Vi använder inte hen i myndighetens texter, ännu." En korpusundersökning av hur hen etablerat sig i myndighetstext*. Stockholm: Södertörns högskola.
- Wessén, Elias. 1966 (1958). *Isländsk grammatik*. Stockholm: Norstedts-Bonniers.
- WHO. u.å. *WHO/Europe brief – transgender health in the context of ICD-11*. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe UN City. Tillgänglig på <https://www.euro.who.int/en/health-topics/health-determinants/gender/gender-definitions/whoeurope-brief-transgender-health-in-the-context-of-icd-11> (hämtad 17.3.2021)
- Wojahn, Daniel. 2015. *Språkaktivism: Diskussioner om feministiska språkförändringar i Sverige från 1960-talet till 2015*. Uppsala: Institutionen för nordiska språk.

Bilaga 1

1. Kön *

- ☐ Kvinna
- ☐ Man
- ☐ Ickebinär
- ☐ Vill inte svara

2. Ålder *

- ☐ 19 eller yngre
- ☐ 20-29
- ☐ 30-39
- ☐ 40-49
- ☐ 50 eller äldre

3. Använder du pronomenet hen? *

Svara "Ja" om du åtminstone ibland använder "hen". Svara "Nej" om du aldrig använder "hen".

- ☐ Ja
- ☐ Nej

Följande frågor är för de som har svarat "Ja" i den tredje frågan.

4. Använder du "hen" i följande situationer? *

	ja	nej	ibland	vet inte
en person vill bli omtalad med hen	☐	☐	☐	☐
kön är okänt	☐	☐	☐	☐
kön är inte viktigt i sammanhanget	☐	☐	☐	☐
du vill inte avslöja kön	☐	☐	☐	☐
istället för t.ex. "han eller hon", "vederbörande" eller "den"	☐	☐	☐	☐

5. Hur ofta använder du "hen" istället för t.ex. "han eller hon" eller "den" när du... *

	alltid	ofta	ibland	sällan	aldrig	vet inte
skriver meddelande till en äldre person?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
skriver meddelande till en jämgammal person?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
skriver meddelande till en yngre person?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
talar med en äldre person?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
talar med en jämgammal person?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
talar med en yngre person?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

6. Ungefär hur länge har du använt "hen"? *

7. Varför använder du "hen"? *

8. I vilka sammanhang skulle du inte använda "hen"? *

Följande frågor är för de som har svarat "Nej" i den tredje frågan.

9. Vilket ord eller uttryck använder du om en person som inte kan identifiera sig som man eller kvinna? *

10. Vilket ord eller uttryck använder du när kön är okänt? *

11. Vilket ord eller uttryck använder du när kön inte är viktigt i sammanhanget? *

12. Vilket ord eller uttryck använder du när du inte vill avslöja kön? *